

“De buurtsportcoach maakt het versc maar is op nog zo plekken nodig”

VSG, NISB en NOC*NSF over heden, verleden en toekomst van de buurtsportcoach

In een paar jaar tijd is de buurtsportcoach uitgegroeid tot een instituut. De groei van 0 naar 2.900 fte's in korte tijd heeft ook een keerzijde: Hoe professionaliseer je deze losse beroepsgroep, en bovendien: Hoe maak je hun goede werk zichtbaar? Drie zwaargewichten op verschillende domeinen laten hun licht over die vragen schijnen: André de Jeu (Vereniging Sport en Gemeenten), Remco Boer (Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen) en Erik Lenselink (NOC*NSF).

FRISO SCHOTANUS

Om bij het begin te beginnen: Waar liggen de roots van de combinatiefunctionaris?

André de Jeu: “Het begon met de Alliantie School en Sport. Bij deze eerste samenwerking tussen onderwijs en sport zijn allerlei sportprogramma's ingezet. Daar is vervolgens het Nationaal Actieplan Sport en Bewegen uit voortgekomen.”

Erik Lenselink: “Dat plan is er in 2007 gekomen, onder het bewind van Jet Bussemaker, om Nederland op grote schaal tot een actieve leefstijl te verleiden.”

Remco Boer: “Wat je niet zo vaak ziet is dat haar opvolgster, minister Edith Schippers, dit initiatief heeft versterkt en uitgebreid.

Zo kwam er de BOS-impuls (Buurt, Onderwijs en Sport). Gemeenten konden via deze regeling geld aanvragen om deze verbinding tussen school en sport tot stand te brengen, projectmatig. De BOS-impuls is een goede aanleiding gebleken voor de ontwikkeling en aanstelling van combinatiefunctionarissen.”

De Jeu: “Wij vroegen rond die tijd aan de gemeenten: Waar is nou echt behoefte aan? De projecten die werden ingezet, zoals de BOS-impuls, werden wel als positief ervaren, maar er was een gebrek aan continuïteit. Gemeenten gaven aan: stop eens met die projectendiarree. Vanuit de Vereniging Sport en Gemeenten heb-

ben wij daarom voorgesteld om op drie pijlers - accommodaties, mankracht en de inhoudelijke programma's - stevig te investeren. De BOS-impuls is vervolgens opgevolgd door de impuls Brede scholen, Sport en Cultuur, waarbij VWS en OCW besloten te investeren in de combinatiefunctionarissen. De ministeries vonden dat ook de gemeenten moesten meedoen. ‘Gratis bestaat niet’, zo was de gedachte: als je er een lokaal belang bij hebt, moet je er ook aan meebetalen. Zo is het idee van de cofinanciering ontstaan en gingen de combinatiefunctionarissen vanaf 2008 aan de slag, in de combinatie van onderwijs en sport of cultuur.”

Boer: “Het heeft dus een heel lange aanloop gehad en het is allemaal gericht geweest op het sterker maken van de verbinding tussen het aanbod van de georganiseerde sport en het onderwijs. Daarbij is gekeken naar de dagbesteding van een kind, om ook rond de voor- en naschoolse opvang verbindingen met sport tot stand te brengen: om de sportvereniging meer bij de school te betrekken, en de school meer bij de wijk.”

Sport en Bewegen in de Buurt

Wegens lokaal succes kwam er in 2012 een nieuwe (extra) financiële impuls voor gemeenten om combinatiefunctionarissen, werkzaam als buurtsportcoaches, in te zetten. Dit kwam voort uit het programma Sport en Bewegen in de Buurt, dat is ondertekend door het Ministerie van VWS, VNG, NOC*NSF, VNO-NCW en MKB-Nederland.

De Jeu: “De termen combinatiefunctionaris en buurtsportcoach worden nu al naar gelang de praktische inzet door elkaar heen gebruikt. Er zijn ook andere benamingen in omloop, zoals beweegmakelaar of buurtcoach. We hebben

“FEITELIJK
BEN JE MET
EEN BUURT-
SPORTCOACH
AAN HET DWEL-
LEN, TERWIJL
DE KRAAN NOG
STEEDS
WAGENWIJD
OPEN STAAT”

Remco Boer

wel de wil om het in heel Nederland hetzelfde te laten lijken, terwijl we dondersgoed weten dat geen enkele situatie precies hetzelfde is.”

Welke opdracht kreeg de combinatie-functionaris bij zijn aantreden mee?

Lenselink: “Dat was niet zo heel duidelijk. Gemeenten hadden veel vrijheid bij het creëren van deze functie; het ging om een logistieke combinatie van werken in de sport en werken op school. Het niveau van de functionaris en de exacte activiteiten, daar werd niet van bovenaf op gestuurd. Ik heb een voorkeur voor een meer coördinerende, initiërende buurtsportcoach, in plaats van een uitvoerende. Zo’n taakopvatting brengt ook meer onzekerheid met zich mee. Je bent immers minder zeker van het resultaat. Maar het bereik kan wel veel groter zijn.”

Boer: “Het sterke van de huidige regeling is dat het heel ‘open’ is, waardoor je recht kan doen aan de lokale context. Het kwetsbare eraan is dat er op het gebied van professionalisering, kennisuitwisseling en beroepsvorming nog maar weinig van de grond komt. We hebben recent een onderzoek gedaan in het kader van de kwaliteitsimpuls (kennisuitwisseling en ontwikkeling voor en door buurtsportcoaches). Daarin komt duidelijk naar voren dat de buurtsportcoaches een sterke behoefte hebben om zich door te ontwikkelen. Het zijn jonge professionals die met veel enthousiasme iets willen maken van hun functie. Het is best een complexe opdracht om te streven naar verbindingen waaraan al decennialang gewerkt wordt, maar die niet zomaar ontstaan. Daarbij is het werkgeverschap vaak heel diffuus en gefragmenteerd. Je kunt als buurtsportcoach een contract hebben bij een lokale Sportservice en dan mag je in een bepaalde gemeente een plannetje uitvoeren dat een beleidsmedewerker heeft geschreven. Je

hebt een sleutelbos van een aantal sportlocaties, en daar moet je je gang gaan.”

Dat maakt het succes toch ook sterk afhankelijk van de persoon van de buurtsportcoach?

Boer: “Ja, en er is weinig structuur waar ze op kunnen terugvallen. Ik denk dat wij als NISB een bijdrage kunnen leveren om die structuur tot stand te brengen. De animo voor de Lerende Netwerken (regionale bijeenkomsten waarbij opnieuw kennisuitwisseling centraal staat) is heel erg groot. Vragen waar buurtsportcoaches mee zitten zijn: Welke methodieken kan ik inzetten om groepen te bereiken die nu nog te weinig sporten? Waar moet ik rekening mee houden als ik mensen met een chronische aandoening of handicap aan het bewegen wil krijgen? Hoe kan ik mezelf beter profileren richting het bedrijfsleven? De behoefte van de buurtsportcoaches om zich door te ontwikkelen, te professionaliseren, is erg groot. Het is een jonge beroepsgroep; dat geldt voor het vak zelf en voor de mensen die het vak uitoefenen. De branche en beroepsvorming staan dus ook nog in de kinderschoenen.”

Structurele regeling

Hoe verloopt de aanstelling van een buurtsportcoach?

De Jeu: “Een gemeentecollege beslist of men mee wil doen aan de regeling en de raad moet daarmee instemmen. Het is een structurele regeling, maar een gemeente kan na verloop van tijd wel aangeven ermee te willen stoppen. Het was in de afgelopen periode van economische tegenspoed wel spannend of het instituut combinatiefunctionaris het zou overleven. Maar de praktijk heeft overduidelijk aangetoond dat gemeenten overtuigd zijn van het nut van de combinatiefunctionaris. We zijn met 0 begonnen in 2007, hadden er 31 in het tweede jaar en nu doen – op tien

na – alle gemeenten mee! We praten over 2898,5 fte’s, om precies te zijn.

Aanvankelijk kwam het geld van het Rijk en de gemeentelijke overheden, maar dat model hield op den duur geen stand. Er zijn andere partners bij gekomen die financieel

“IK HEB EEN VOORKEUR VOOR EEN MEER COÖRDINERENDE, INITIËRENDE BUURTSPOORTCOACH, IN PLAATS VAN EEN UITVOERENDE”

Erik Lenselink

bijdragen: het bedrijfsleven, scholen en ook zorgverzekeraars. Er is zelfs ergens een lokale supermarkt die meebetaalt. Maar dat het nog steeds moeilijk is om de financiering rond te krijgen, is een ding dat zeker is. Gemeenten die mee willen doen, of die vragen hebben, komen terecht bij het projectbureau Sport en Bewegen in de Buurt van VSG. Wij zijn uitvoerder namens de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de bestuurlijke partner van het Rijk in deze. De projectmedewerkers werken samen met NISB en NOC*NSF; het is feitelijk ons gezamenlijke projectbureau.”

De rol van NISB is de laatste jaren verschoven van projectinitiator naar kennispartner. Jullie verzorgen onder andere de buurtscan.

Boer: “Wij proberen vooral de kennisbehoefte in kaart te brengen. Die zit als gezegd bij de buurtsportcoach zelf, die is er op gemeenteniveau vanuit beleidsdoelstellingen en uitvoering, dat zit ‘m in het instrumentarium, welke aanpak werkt en welke niet? We hebben met elkaar een goed werkende projectstructuur neergezet, met VSG, ZonMw (dat onder andere gezondheidsonderzoek subsidieert) en NOC*NSF. Gezamenlijk organiseren wij Lerende Netwerken, en daar heeft ieder

vanuit zijn expertise een inbreng in. We helpen ook bij het maken van een buurtactieplan: dat is de doorvertaling van gemeentelijk sportbeleid naar een uitvoeringsplan op het niveau van een buurt. Daarbij gebruiken we de buurtscan, een database die meerdere bestaande instrumenten bevat van onder andere sportraden en advies- en onderzoeksbureaus.”

Lenselink: “Zo heeft elke partij haar eigen inbreng. Wij zijn nadrukkelijk betrokken bij de uitvoering van de Sportimpuls, die ook tot het programma Sport en Bewegen in de Buurt behoort. ZonMw heeft daarvan de technische uitvoering in handen en wij hebben een aantal mensen in de regio rondlopen die sportclubs adviseren hoe ze het beste subsidie uit de Sportimpuls kunnen aanvragen. Eén van de criteria van de Sportimpuls is: Werk je samen met de buurtsportcoach? En zo ja, hoe? De gemeente moet ook de aanvraag kennen. Er is dus een aantal heel concrete verbindingen tussen de Sportimpuls en de buurtsportcoach.

In algemene zin bekijken wij beleidsmatig hoe we meer mensen aan het sporten krijgen. Daarbij kijken we ook naar sport en bewegen in de buurt. Wij hebben het Kennis- en Informatiesysteem Sport (KISS), waarmee tot op buurtniveau inzichtelijk is hoeveel inwoners lid zijn van sportverenigingen, en wat het profiel is van die inwoners. Deze informatie is ook door een buurtsportcoach te gebruiken, bijvoorbeeld als hij een accommodatieplan opstelt voor de wijk of gemeente. In deze context zijn wij dus een vereniging van sportclubs. Soms zijn de belangen anders dan bijvoorbeeld die van de gemeenten. Maar in 99 procent van de gevallen wordt goed en in harmonie samengewerkt. Het denkkader is hetzelfde.”

De Jeu: “De betrokkenen zijn allemaal heel gedreven mensen. Iedereen is er oprecht van overtuigd dat mensen meer moeten sporten en bewegen, en dat daarbij de

handen ineengeslagen moeten worden. Continuïteit is daarbij belangrijk. Het gaat ook om heel veel geld, zeker als je het over meerdere jaren beschouwt. Het is echt een sector geworden. Want het gaat niet alleen om die 2.900 fte's, daaromheen zijn ook nog veel meer mensen en organisaties betrokken."

Duivels dilemma

Hoe tevreden zijn jullie op dit moment over het instituut combinatiefunctionaris?
De Jeu: "Er heeft echt een cultuurverandering plaatsgevonden als je praat over de erkenning van de maatschappelijke meerwaarde van sport. Tegelijkertijd is de buurtsportcoach in korte tijd een begrip geworden. Over nut en noodzaak van de combinatiefunctionaris hoeven we niet meer te strijden. Tegelijkertijd staat het ook nog in de kinderschoenen. We zijn na-

"WE ZIJN NOG NIET VOLDOENDE IN STAAT OM DE MEERWAARDE VAN DE BUURTSPOORTCOACH IN GETALLEN UIT TE DRUKKEN"

André de Jeu

melijk nog niet voldoende in staat om de meerwaarde van de buurtsportcoach in getallen uit te drukken. Iedereen kan wel bedenken dat de inzet van een buurtsportcoach ervoor zorgt dat mensen meer gaan sporten en bewegen, maar het echt aantoonbaar maken, dat is een ander verhaal. Dit zullen we binnen een paar jaar tijd wel in kaart moeten hebben, want je moet wel kunnen onderbouwen waarom er zo veel geld uitgegeven wordt."

Boer: "Op lokaal niveau is duidelijk dat er goede dingen gebeuren, zijn er aantoonbare effecten aan te wijzen. Maar landelijk gezien is het monitoren en evalueren van deze regeling niet goed ingericht. Daar zijn ook politieke beweegredenen voor

geweest. Als je geen streefgetal noemt, kun je er ook niet op afgerekend worden."

De Jeu: "Er is geen geld verloren gegaan aan monitoring, het is zo goed mogelijk terechtgekomen op de plek waar het thuishoort. Op straat, in de wijken, bij verenigingen, bij de mensen die ermee aan de slag gaan. Maar dat heeft dus ook een weeffout opgeleverd. Want hoe bepalen we nu de *outcome*?"

Boer: "Je kunt niet zeggen: omdat we geïnvesteerd hebben in buurtsportcoaches, is de sportparticipatie op niveau gebleven. Er zijn zo veel belangrijke factoren die daarin meespelen dat je die relatie nooit één op één kunt leggen. Ik snap dat de minister haar vingers daaraan niet wil branden. Maar de Tweede Kamer gaat die vraag evengoed toch wel stellen."

En jullie willen het toch zelf ook weten?

Boer: "Ja! Het is een duivels dilemma. Zeker op gemeentelijk niveau zien we dat wethouders stellen: 'Ik investeer hier nu in, maar wat is het effect?' Als een wethouder zich voor de keus gesteld ziet: een leefruimte beweegvriendelijker maken of een buurtsportcoach aanstellen, wat wordt het dan?"

Lenselink: "Ik zou het heel fijn vinden als een ambtenaar, wethouder of de buurtsportcoach zelf goed naar zijn omgeving kijkt en vervolgens bekijkt wat de mogelijkheden zijn. En dat hij dan een beargumenteerde keuze kan maken voor een bepaalde interventie, zodat hij achteraf kan uitleggen hoe die keuze tot stand gekomen is. Ik denk dat men nu nog te vaak zomaar wat kiest en ermee aan de slag gaat."

De Jeu: "Tegelijk stel ik vast dat er een bedrag van grofweg 90 miljard euro omgaat in de zorg. Moet je nou precies van de 58 miljoen euro die de buurtsportcoach betreft, of 80 miljoen euro met de Sportimpuls erbij, tot achter de komma weten wat de efficiëntie van het programma is? In het hele zorgbudget is het programma

Sport en Bewegen in de Buurt, waartoe de Sportimpuls en de buurtsportcoach behoren, slechts een afrondingsgetal."

Verdubbelen

Hoe ziet de toekomst van de combinatiefunctionaris eruit? Kan er na de verkiezingen van 2016 ook zomaar een streep door deze regeling gaan?

De Jeu: "Dit misverstand zet ik graag even recht. Het is een structurele regeling. Dat houdt in dat het geld gereserveerd staat voor een lengte van jaren. Het vrijgeven van dat bedrag is afhankelijk van de jaarlijkse goedkeuring van de Rijksbegroting. De Tweede Kamer beslist daar dus uiteindelijk over. Om een einde te maken aan deze structurele financiering moet een politieke weg worden bewandeld. Maar dat is op dit moment helemaal niet aan de orde. Van links tot rechts is er draagvlak voor deze regeling. Het is een van de weinige regelingen waar de afgelopen jaren geld bij is gekomen. Wij zullen zelf meer en meer duidelijk moeten maken waarom de buurtsportcoach zo belangrijk is, en dat we het beschikbare budget graag zien verdubbelen! Dat is volgens mij nodig omdat op veel plaatsen echt het verschil wordt gemaakt met de inzet van de buurtsportcoach. Maar die inzet is op zo veel meer plekken nodig. We hebben ook meer fte's nodig om meer met gehandicapten-sport te doen, of met de aanpak van lastige jongeren. We weten dat er heel veel terreinen zijn waar we met sport- en beweegprogramma's veel kunnen bereiken. Als we het echt sterk willen opbouwen, zal het geld ook van andere beleidsterreinen vandaan moeten komen, en niet alleen van dat heel kleine sportbudget van VWS."

Boer: "Ik ben een *believer*, ik geloof in de kracht van sport. Ik zou het een prima idee vinden om het budget voor de buurtsportregeling te verdubbelen, maar ik zou veel liever een Minister van Volksgezondheid zien die zegt: 'Ik maak een fundamen-

tele switch van zorg naar gezondheid. Van investeren in curatie naar investeren in preventie, door middel van sport en bewegen.' Feitelijk ben je met een buurtsportcoach aan het dweilen, terwijl de kraan nog steeds wagenwijd open staat."

In dat pleidooi is voor de sportkoepel wellicht ook een belangrijke taak weggelegd.

Lenselink: "Als je kijkt naar de sportclubs, dan zijn er nog maar erg weinig verenigingen die zich bewust zijn van hun eigen maatschappelijke waarde. Nu is de cultuur van veel sportclubs nog gebaseerd op presteren en selecteren tot de besten overblijven. Daardoor haken mensen af, omdat ze het gevoel hebben er niet meer bij te horen. Langzaamaan zie je dat meer sportclubs een ander karakter krijgen, waarbij het minder gaat om presteren en de beste zijn - wel om het beste uit jezelf halen, vitaal en gezond zijn en het fijn hebben samen. Voor een buurtsportcoach is het makkelijker om bij zo'n vereniging aansluiting te vinden."

Boer: "Mondiaal zie je de onomkeerbare trend dat we naar een netwerksamenleving groeien. Van oudsher zijn we in Nederland sectoraal en in zuilen georganiseerd. Daar hebben we nog steeds last van. Er zijn professionals doende om dat te doorbreken en daarvan is de buurtsportcoach een heel goed voorbeeld." ■

